

اختراع دوباره چرخ در بهارستان/ این دفعه پنجره!

همزمان با تصویب قانون مقابله با اقدامات بی‌ثبات ساز ایران (سیدا 2017) در مجلس سنای آمریکا، واکنش‌های مختلفی در ایران نسبت به این قانون شکل گرفت.

همزمان با تصویب قانون مقابله با اقدامات بی‌ثبات ساز ایران (سیدا 2017) در مجلس سنای آمریکا، واکنش‌های مختلفی در ایران نسبت به این قانون شکل گرفت. با توجه به ابعاد گسترده تحریمی این قانون و آثار مهم اقتصادی آن و مسئله نقض مجدد برجام از سوی آمریکا، انتظار این بود که دولت، کمیسیون نظارت بر برجام و دیگر دستگاه‌های ذی‌ربط، با اجرای قاطع و فوری قانون؛ اقدام متناسب و متقابل دولت جمهوری اسلامی ایران در اجرای برجام؛ راه را بر زیاده‌خواهی‌ها و نقض عهد‌های مکرر آمریکا ببندند. اما دکتر علی لاریجانی رئیس‌مجلس، محترم مجلس به جای مطالبه اجرای قانون پیشین، از کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی خواست تا با پشتوانه کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس، اقدام به تهیه طرح اقدام متقابل نماید. یعنی تکرار مکررات! سرانجام این طرح با عنوان «طرح مقابله با اقدامات ماجراجویانه و تروریستی آمریکا در منطقه»؛ روز یکشنبه 11 تیرماه در صحن مجلس با قید دو فوریت اعلام وصول شد. این طرح شامل 23 ماده و ده بخش است. درباره این طرح چند نکته مهم قابل توجه است.

نادیده گرفتن

قانون موجود!

مجلس شورای اسلامی در زمان بررسی توافق جامع هسته‌ای؛ ای «برجام»؛ قانونی با عنوان «قانون اقدام متناسب و متقابل دولت جمهوری اسلامی ایران در اجرای برجام»؛ تصویب کرد. در این قانون پیش‌بینی لازم را برای زمانی که برجام از سوی طرف‌های توافق نقض شود، کرده است. در بند 3 این قانون آمده است: «دولت موظف است هرگونه عدم پایبندی طرف مقابل در زمینه لغو مؤثر تحریم‌ها یا بازگرداندن تحریم‌های لغو شده یا وضع تحریم تحت هر عنوان دیگر را به دقت رصد کند و اقدامات متقابل در جهت احقاق حقوق ملت ایران انجام دهد و همکاری داوطلبانه را متوقف نماید و توسعه سریع برنامه هسته‌ای؛ صلح‌آمیز جمهوری اسلامی ایران را سامان دهد به طوری که ظرف مدت 2 سال ظرفیت غنی‌سازی کشور به 190 هزار سو افزایش یابد».

این ماده قانونی به وضوح تکلیف دولت در برابر هرگونه نقض برجام را مشخص کرده و نیاز به هیچ قانون‌گذاری تازه‌ای وجود ندارد.

بر اساس این قانون هرگاه یکی از حالت‌های سه‌گانه زیر تحقق یابد دولت موظف به توقف همکاری‌های داوطلبانه و توسعه سریع برنامه هسته‌ای؛ صلح‌آمیز است. حالت‌های سه‌گانه عبارتند از:

1- عدم پایبندی طرف مقابل در زمینه لغو مؤثر تحریم‌ها

2- بازگرداندن تحریم‌های لغو شده

3- وضع تحریم تحت هر عنوان دیگر

اکنون و با تصویب قانون جدید شروط دو و سه محقق شده و جای هیچ تردید در این باره وجود ندارد. بنابر این دولت موظف بود تا دو وظیفه مشخص شده در قانون را اجرایی کند نه اینکه رئیس‌مجلس برای دفع الوقت، دنبال تصویب قانون تازه‌ای باشد!

خلاً قانونی یا فقدان اراده؟

با بررسی دوباره و دقیق ماده مذکور، مشاهده می‌شود که هیچ‌کدام از قانونی برای مقابله با اقدامات خصمانه طرف‌های توافق وجود ندارد. در نتیجه به رفتارهای نمایشی از جمله تهیه و تصویب طرح جدیدی نیاز نیست. بلکه تکلیف دولت، عمل به قانون موجود و تکلیف مجلس، پیگیری اجرای وظایف مشخص شده در قانون موجود است. تصویب طرح جدید به جای پیگیری اجرای قانون قبلی به معنای نادیده گرفتن آن قانون توسط مجلس شورای

اسلامی است!

پیامدهای تکرار مکررات!

چشم پوشی مجلس از قانون شفاف و روشن قبلی حاوی دو پیام مهم است.

1- از منظر حقوقی مجلس شورای اسلامی معتقد نیست تصویب قانون جدید توسط سنای آمریکا نقض برجام است و به همین دلیل به قانون موجود درباره اجرای برجام ارجاع نشده است!

2- از منظر سیاسی مجلس شورای اسلامی برجام را یک توافق خوب می‌داند و تمایلی ندارد تا مشکلی در مسیر اجرای برجام ایجاد کند.

بدون شک ارسال این پیام‌ها از خانه ملت به کاخ سفید، در کنار کیفیت بسیار ضعیف و بی‌خاصیت و خنثای این طرح (که در ادامه بررسی می‌شود) موجب گستاخ شدن بیش از پیش آمریکایی‌ها و تشدید باور آمریکایی‌ها مبنی بر وابستگی ایران به برجام خواهد شد.

در طرح پیشنهادی

چه خبر است!؟

طرح پیشنهادی که روز گذشته در مجلس مصوب شد، دارای موادی است که ماهیت اقتصادی دارند. این مواد شامل دو دسته اصلی هستند

1- مجازات‌ها؛ در نظر گرفته شده برای اشخاصی که اسمشان در لیست تحریمی ایران ذکر می‌شود.

2- اقدامات اقتصادی برای مقابله با تحریم‌ها؛ اقدامات اقتصادی آمریکا

اقدامات مجازاتی

در سه مواد 5، 6 و 7 مجازات‌هایی را برای افراد لیست تحریمی در نظر گرفته شده است.

در ماده 5 صدور روادید ورود به ایران، برای افراد لیست تحریمی ممنوع شده است.

در ماده 6 قوه قضائیه موظف شده کلیه اموال و دارایی‌های اشخاصی را که نامشان در فهرست تحریمی‌ها (لیست سیاه ایرانی) ثبت می‌شود، توقیف نماید.

در ماده 7 وزارت امور اقتصاد و دارایی موظف شده کلیه تراکنش‌های مالی که در نظام مالی و بانکی جمهوری اسلامی ایران انجام می‌شود و مربوط به اشخاص مندرج در فهرست تحریمی‌ها (لیست سیاه ایرانی) است، متوقف و حساب‌های بانکی آنها را مسدود نماید.

حتی با نگاهی گذرا به این طرح کاملاً آشکار است که طرح پیشنهادی تلاش کرده با الگوگیری (بخوانید کپی برداری کامل و صرفاً جابجایی اسم ایران و آمریکا) از قوانین تحریمی آمریکا مجازات‌هایی را برای افراد و نهادهای آمریکایی در نظر بگیرد. آنچه که در این میان نیاز به تأمل دارد، میزان اثرگذاری این نوع مجازات برای جامعه هدف است. بدیهی‌ترین شرط تأثیرگذاری تحریم‌ها این است که اشخاص تحریمی دارای تعاملات اقتصادی با ایران بوده و منافع اقتصادی مشخص و قابل توجهی در ایران داشته باشند. اما آیا در عالم واقع چنین است؟! ایران چه کسانی را تحریم می‌کند؟

با توجه به مواد 3 و 4 جامعه هدف این مجازات‌ها نیروهای نظامی و امنیتی و اطلاعاتی آمریکا هستند. در یک لایه دیگر این تحریم‌ها می‌تواند شامل رسانه‌ها و شرکت‌های آمریکایی شود. این در حالیست که با اطمینان می‌توان گفت این دسته از اشخاص هیچ‌گونه ارتباطی با ایران نداشته و ندارند و اعمال مجازات، ارزش افزوده‌ای ایجاد نمی‌کند.

نکته دیگر که لازم است مورد توجه قرار گیرد این است که تحریم‌ها یا مجازات‌های در نظر گرفته شده تنها و تنها اشخاصی با تابعیت آمریکا یعنی اصطلاحاً فقط آمریکایی‌ها را هدف قرار می‌دهد و از جنس تحریم‌های اولیه است. در حالی‌که تحریم‌های آمریکا در قانون جدید سید 2017 و ثانویه‌ها بوده و تمامی اشخاص غیرآمریکایی را نیز شامل می‌شود. این مسئله تأثیر تحریم‌های آمریکا را به شدت آن را افزایش داده و قدرت آن را ده‌برابر می‌کند.

البته توجه به این نکته ضروری است که اقتصاد جمهوری اسلامی ایران قدرت لازم برای اعمال تحریم‌های ثانویه را ندارد و باید گفت که اساساً ابزار تحریم اقتصادی به این صورت و به صورت کپی برداری از آمریکا، برای ایران کارآمدی ندارد.

اگر مجلس شورای اسلامی بخواهد تحریم‌های اقتصادی موثر وضع کند باید در حوزه‌های زیربنایی باشد که ایران دارای مزیت نسبی است. حوزه‌های چون صنعت نفت و گاز و یا امور مربوط به بازار داخلی کشور که ظرفیت لازم برای اثرگذاری را داراست. برای مثال ممنوعیت حضور در قراردادهای نفتی برای کشورهای که با سیاست‌های آمریکا در اعمال تحریم‌ها همکاری می‌کنند.

اقدامات اقتصادی

مواد 12 تا 15 این طرح به اقدامات اقتصادی برای مقابله با تحریم‌های آمریکا اختصاص دارد. موارد مطرح شده به

شرح زیر هستند:

ماده ۱۲ دولت را موظف به گسترش همکاری‌ها و اقتصادی با کشورهای که مطابق برجام با جمهوری اسلامی ایران همکاری اقتصادی دارند و کشورهایی که تحت تحریم آمریکا هستند، شده است.

اما مشخص نیست منظور از «کشورهایی که مطابق برجام همکاری اقتصادی دارند» چیست؟ به طور خاص قید «مطابق با برجام» معنایش مشخص نیست.

می‌توان گفت این طرح به صورت چشم بسته و بدون قیدی از دولت می‌خواهد روابط اقتصادی خود با کشورهای اروپایی را افزایش دهد! لازم است قیودی بر این مسئله در نظر گرفته شود از جمله ممانعت از روابطی که مغایر با سیاست‌ها و کلی اقتصاد مقاومتی باشد.

ماده ۱۳ وزارت امور اقتصادی و دارایی را موظف کرده است راهکارهای مقابله با آثار تحریم‌ها و آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران را با محوریت عملیاتی سازی هر چه دقیق‌تر و موثرتر سیاست‌ها و اقتصاد مقاومتی به کمیسیون امور اقتصادی مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

پر واضح است که این ماده هیچ ارزش افزوده‌ای ندارد. یک تکلیف عمومی و تفسیر پذیر که از سال‌ها گذشته نیز وجود داشته است و به نوعی بازهم تکرار مکررات است و ماده سازی برای پر و پیمان نشان دادن مصوبه! از همین حالا می‌توان پیش‌بینی کرد که وزارت اقتصاد برنامه‌های عادی و روتین خود را (که هم اکنون در حال انجام آن هست) تحت عنوان اقتصاد مقاومتی به مجلس ارائه دهد! البته بعد از آن هم مشخص نیست چه اتفاقی قرار است رخ بدهد!

ماده ۱۵ وزارت امور اقتصادی و دارایی را موظف می‌کند عملکرد کشورها و شرکت‌های خارجی را از حیث تبعیت از تحریم‌ها و یک جانبه غیرقانونی آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران رصد کرده و در تنظیم برنامه‌ها و تعاملات تجاری و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران به شرکت‌هایی اولویت دهند که این گونه تحریم‌ها را تبعیت نمی‌کنند.

این ماده هم تکلیف کلی بدون هیچ ضمانت اجرایی است و در اجرا بی‌فایده خواهد بود. برای اثرگذار بودن این ماده لازم است ممنوعیت‌ها و مجازات‌ها و مشخص برای این کشورها و شرکت‌ها در نظر گرفته شود.

در جمع بندی این مواد می‌توان گفت که ارزش افزوده جدیدی ایجاد نشده است و احکام پیشنهادی فاقد کیفیت لازم برای بهبود وضع موجود هستند. به عبارت دیگر این مواد نه اقتصاد داخل را مقاوم‌تر می‌کند و نه برای آمریکا مزاحمتی ایجاد می‌کند!

کاش دولتمردان و مجلسیان به جای رفتن راه‌هایی که خودشان بهتر می‌دانند هیچ تاثیری جز فریب افکار عمومی ندارد و به جای اختراع دوباره چرخ (که البته هیچ شباهتی به یک چرخ قابل استفاده ندارد و بیشتر لاستیکی پنجر است!) یا با غیرتی برآمده از ایمان انقلابی، همان قانون سابق را-که البته دارای اشکالاتی هم بود- اجرا می‌کردند و یا اگر چنین روحیه و حمیتی ندارند، یک بار رک و صریح به مردم می‌گفتند که تحت هر شرایطی، برجام را مقدس و مقدس‌تر از عزت و شرف مردم ایران می‌دانند!